

технології. 2012. № 8 (26). С. 97–105.

7. Хало З. П. Плани по орієнтуванню освіти та виховання для дитячих садків Німеччини як цільові формулювання у сфері освіти та впровадження їх у вітчизняне дошкілля / З. П. Хало // Молодь і ринок. 2017. №1 (144). С. 42–46.

8. Müller E. Young children's self-perceived ability: development, factor structure and initial validation of a self-report instrument for preschoolers. / E. Müller, C. Wustmann Seiler, S. Perren, H. Simoni // Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment. 2015. № 37 (2). P. 256–273.

REFERENCES

1. Boichevska, I. B. (2009). *Rol systemy dualnoi osvity u profesiinii pidhotovtsi molodi u Nimechchyni*. [The role of dual educational system in the professional training of youth in Germany]. Uman.

2. Hamaniuk, V. A. (2010). *Evropeyskiy ta mizhnatsionalnyi vymir shkilnoi osvity v Nimechchyni*. [European and cross-national dimension of school education in Germany].

3. Matiuk, D. V. (2017). *Doslidzhennia tendentsii rozvytku neperervnoi osvity nimetskomovnykh krain yak sotsialno-pedahohichna problema*. [Research of tendencies of lifelong learning development of German-speaking countries as a socio-educational problem].

4. Moroz, V. M. (2016). *Nimetska model pidhotovky naukovo-pedahohichnykh kadriv: osoblyvosti rozbudovy ta perspektyvy vykorystannia dlia rozvytku trudovoho potentsialu vitchyznianykh VNZ*. [The German model of training of scientific and pedagogical staff: features of development and prospects of use for the development of labour potential of domestic higher educational establishments].

5. *Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini*. (2016) [National report on the state and prospects of education development in Ukraine].

6. Ohienko, O. I. (2012). *Tendetsii ta osoblyvosti hlobalizatsii ta internatsiolizatsii vyshchoi osvity: dosvid nimetskomovnykh krain*. [Trends and features of globalization and internationalization of higher education: the experience of German-speaking countries].

7. Khalo, Z. P. (2017). *Plany po orientuvanni osvity ta vykhovannia dlia dytiachykh sadkiv Nimechchyny yak tsiliovii formuluvannia u sferi osvity ta vprovadzhenia ikh u vitchyzniane doshkillia*. [Plans for the orientation of education and upbringing for kindergartens in Germany as targeted formulations in the sphere of education and their implementation in the domestic preschool].

8. Müller, E., Wustmann Seiler, C., Perren, S., Simoni, H. (2015). *Samostiyna zdatnist' ditey rann'oho viku: rozvytok, struktura faktoriv ta pochatkova perevirka instrumentu samozvitu dlya doshkil'nyat*. [Young children's self-perceived ability: development, factor structure and initial validation of a self-report instrument for preschoolers].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАТІУК Дмитро Володимирович – асистент кафедри германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури Вінницького державного і педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: неперервна освіта, освіта в німецькомовних країнах Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MATIUK Dmytro Volodymyrovych – Assistant Professor, Department of German and Slavic Philology and Foreign Literature, Vinnytsia M. Kotsiubyns'kyi State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: lifelong learning, education in German-speaking countries of Europe at the end of the 20th - the beginning of the 21st century.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2020 р.

УДК: 373.29

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-189-193

МИКИТЕЙЧУК Христина Іванівна –

асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-0590-125X>

e-mail: k.mykyteichuk@chnu.edu.ua

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ПОЧАТКУ ЧИТАННЯ В ПОЛЬЩІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. З 2010 року в Україні запроваджена обов'язкова дошкільна освіта дітей старшого дошкільного віку, що актуалізує проблему передшкільного навчання і підготовки дитини до школи [3,

с. 545]. Базовий компонент, в якому визначено державні стандарти дошкільної освіти, орієнтує педагогів на певну роботу за цим напрямом. Однак, у нашому суспільстві певної усталеності набули різні упередження і викривлені очікування щодо критеріїв

готовності дітей до школи, причому вплив цих ідей на деяких батьків і педагогів настільки потужний, що на догоду їм руйнуються головні засади простору дитинства: ініціатива, творчість, право вибору, інтерес, бажання. Підготовка до школи таким чином зводиться до формування вузько-предметних знань, умінь і навичок, дублює зміст, форм і методи шкільного навчання, що зазвичай знижує інтерес дітей до навчання ще до його офіційного початку.

Очевидно, що маємо потребу модернізувати означену сферу діяльності, оновити зміст і технології педагогічної діяльності на етапі підготовки до школи відповідно до сучасних тенденцій. На цьому тлі цікавим видається досвід зарубіжних країн, де передшкільна освіта набула популярності. Зважаючи на географічну та культурну близькість нашої держави з Польщею, вектор нашого дослідження спрямований на польську теорію і практику підготовки дітей до школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній українській педагогічній бібліографії проблема підготовки дітей до школи представлена чималою кількістю наукових праць, які відображають результати фундаментальних і прикладних досліджень у цій галузі. Однак порівняльних досліджень проблеми заявленої проблеми наразі в українській педагогічній науці немає. Доступними в інформаційних базах є дві дисертації, виконані польськими науковцями: І. Адамак (2001) «Теорія і практика підготовки дітей до школи в умовах розвитку польського дошкілля (друга половина XIX століття – 1918 р.)» [1] та Д. Валюшек (1999) «Формування готовності дітей до шкільного навчання в Республіці Польща» [2]. Перша робота захищена в Україні, друга – в Російській Федерації. Попри схожість тематики, означені дослідження не висвітлюють педагогічного аспекту підготовки дитини до школи в Польщі, на вивчення якого спрямовані наші пошуки.

Мета статті – висвітити одну із складових змісту передшкільної освіти в Польщі – підготовка дитини до початку навчання читанню. Сутнісно і структурно це питання є багатограним. На основі матеріалів польської наукової літератури ми здійснимо аналіз його теоретичних засад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правильно підготувати дитину до початку читання – це обов'язок дошкільної освіти, визначений польською Основною навчальною програмою

дошкільної освіти для дитячих садків, дошкільних відділів у початкових школах та інших форм дошкільної освіти від 23 грудня 2008 року.

У поняття «підготовка дитини до початку навчання читанню», як засвідчує аналіз систематизованої нами джерельної бази, польські педагоги вкладають широкий зміст. Це – і дослідження психофізіологічних умов читання, розкриття його сутності і функцій, пошук і удосконалення дидактичного інструментарію, роль вчителя в організації цього процесу.

За результатами опрацювання польської педагогічної літератури, здійснимо огляд основних позицій у науковій рефлексії означених питань.

Відправною точкою в навчальній діяльності з підготовки дитини до навчання читанню є знання процесу читання, його психофізіологічних механізмів. Цьому аспекту дослідниками приділена суттєва увага, адже відомо, що зорові, слухові, мовні, рухові функції, їх розвиток та співпраця, тобто взагалі перцептивно-рухова інтеграція, лежать в основі надзвичайно складної діяльності читання. Від їх рівня, від гармонійного психофізичного розвитку дитини, залежить її розумова діяльність, чи досягне вона успіху чи не зможе навчитися читати.

Так, А. Якубович пояснює: оскільки читання визначається структурою ока та нервової системи, воно вимагає ряду фізіологічних та психологічних актів людини, нечуваних у цьому вимірі в інших життєвих функціях. Це також вимагає зусиль, великої зосередженості, напруженості уваги, швидкого й ефективного функціонування розуму – міркування, асоціації, судження, викликання нових образів в уяві, переживання почуттів та інтенсивності пам'яті [8, с. 12–14]. Крім того, воно також вимагає постійного маніпулювання словом, тобто понятійного, абстрактного фактора. Тому читання – це динамічний, складний процес, в якому, підкреслює А. Балейко, відбуваються такі явища:

– фізичне – формування графічних образів у сітківках очей, які є відображенням тексту, який читається, зображення у вигляді стимулу до коркової частини зорового аналізатора, де відбувається сприйняття графічних знаків,

– психологічне – читання полягає у стимулюванні процесів асоціації та інтерпретації зорових імпульсів [5, с. 232–254].

Читання залежить від рухів очного яблука. Однак цей рух рівний, але він робиться в стрибках, які розділені паузами. Правильне читання відбувається під час перерв на відпочинок – це коли графічні символи та їхні збори чітко бачать, сенс цього слова чи довша одиниця тексту вловлюється. Показник рівня читання – це час, витрачений на ці рухливі паузи [5, s. 232–254]. Як зазначає автор, чим коротше перерва на відпочинок під час читання, тим швидше процес і читання ефективніше.

А. Балеєко пояснює, що в читача-початківця ритм рухів очей і виникнення перерв на відпочинок не є регулярними. Це залежить від якості зору дитини, а також від розміру шрифту, компонування та змісту тексту, а також набутого вміння. Порівняно велика кількість перерв відпочинку та рухів назад, їх неточність збільшує час читання і його темп зменшується. При такій фрагментації процесу сприйняття також зменшуються можливості правильного розуміння тексту, що читається. Поступове оволодіння та вдосконалення навичок читання пов'язане з розширенням поля зору дитини [5, s. 232–254].

На основі осмислення психофізіологічних механізмів процесу читання, дослідники конкретизують навички, якими діти повинні володіти, щоб бути «готовими» почати вчитися читати.

Так, А. Бжезінська описує умови готовності навчитися читати досить широко. Вона вважає, що підготовка дитини до навчання читання включає такі складові:

1) сфера психомоторних процесів (функції зорового, слухового, кінестетичного та рухового аналізаторів, артикуляційного апарату та ручної спритності),

2) сфера пізнавальних процесів (головним чином мислення, для яких матеріалом є концептуальний ресурс дитини),

3) сфера емоційно-мотиваційних процесів, що обумовлюють ставлення дитини до навчання читання [6, s. 75].

М. Дмоховська аналогічно говорить про готовність вчитися читати і писати. На її думку, готовність вчитися читати і писати в дитячому садку «зосереджується на розвитку психомоторних навичок, пробудженні та формуванні пізнавальних процесів та позитивних емоційних та соціальних установок дітей з початку їхнього перебування в дитячому садку» [7, s. 238].

Авторка виділила кілька основних умов для набуття навичок читання та письма: хороша просторова орієнтація, спритність

використання координації рук і очей, а також координація слуху-моторики, поліпшення зорового та слухового сприйняття, говоріння правильно, створення статичних і рухових ідей графічних фігур, розуміння сутності символу, позитивне емоційне та соціальне ставлення [7, s. 238].

П. Михальчик також стверджує, що формування всіх навичок у дитини, демонстрація високого рівня готовності почати вчитися читати і писати, відбуватиметься лише тоді, коли будуть дотримані певні умови, які включають: правильну вимову; специфічну латералізацію, високу ефективність домінуючої руки, як з точки зору швидкості, так і точності рухів; правильний рівень зорового та слухового сприйняття; належна зорово-слухова-рухова координація; здатність тривалий час зосереджувати увагу; відповідна потужність свіжа пам'ять.

У навчально-дидактичній робочій програмі в частині вивчення читання дослідники розглядають два етапи: 1) розвиток готовності до навчання читання (так званий передлітерний етап) та 2) введення елементів читання, тобто систематичне ознайомлення з наступними літерами. Обидва ці етапи однаково важливі, хоча вони суттєво відрізняються за змістом (у першому переважає звук-звук, а в другому його зображення-буква). Хороша підготовка в перший період визначає ефективність досягнень у наступному.

Введенню елементів для читання повинна передувати ретельна підготовка, від якої великою мірою залежать подальші результати. У цій підготовці важливе значення для підвищення працездатності зорового та слухового аналізатора відіграє підвищення продуктивності мовлення дитини. Продуктивність цих аналізаторів покращується завдяки розвитку зорового сприймання, необхідного для розрізнення літер. Букви дітям важко розпізнати і запам'ятати, оскільки вони є абстрактними знаками, які відрізняються лише дрібними деталями.

Справедливим, на наш погляд, є твердження А. Балеєко щодо того, що не всі діти здатні навчитися читати за час читання. За словами автора, причини цієї невдачі слід в першу чергу бачити в неправильних методах навчання та пізньому початку навчання читання [5, s. 232–254]. Бажано вчитися через гру, враховуючи індивідуальний рівень розвитку дитини та її інтереси. Символи, букви, знаки та цифри є

невід'ємною частиною оточення дитини. Діти шукають їх значення, задають питання, хочуть розшифрувати їх. На думку Х. Тента, в ранньому навчанні читанню потрібно викликати пробудження у дітей цікавості за значенням таємничих персонажів, заохочуючи до спонтанного навчання, і насамперед передачі радості та задоволення, отриманих від читання. Спосіб читання дитини набагато складніший, якщо це не виходить з її інтересів, коли на першому плані – техніка чи навичка читання. Читання вчить важливим розумовим навичкам, тому, акцентує Х. Тента, ніколи не зарано давати дітям знати, яким великим задоволенням це може бути.

У цьому безперечно важлива роль належить вчителю. Й логічно, що одним із ключових у рефлексії проблеми підготовки дитини до читання є питання ролі вчителя закладу дошкільної освіти, де ця підготовка здійснюється з перших моментів перебування дитини.

Вчитель, працюючи з дитиною, не стільки спрямовує її розвиток, скільки бере участь у ньому; він зосереджується не лише на інтелектуальних здібностях дітей та засвоєнні їх знань, а насамперед на виявленні та стимулюванні їх природних талантів та схильностей. Ці спостереження важливі для організації навчального процесу читання. Саме в особі вчителя Е. Арчішевська бачить остаточного творця та впроваджувача окремих, унікальних програм виховання в дитячому садку, новатора у виборі ефективних методів роботи. Його знання, стиль роботи, критичний та творчий підхід до навчального процесу – навчання читання – є надзвичайно важливими факторами, які підтримують дитину в цьому процесі [4, s. 238].

Отже, дослідники проблеми застерігають, що готові знання, нав'язані певним чином вчителем, викликають опір, вчать дитину бути пасивною, виконувати вимоги вчителя – тобто, вчитися для інших, а не для себе, що, як правило, сьогодні є в школі, як у польській, так і українській. Тому важлива увага приділяється методам навчання, які відповідають актуальним тенденціям. Ця проблема – пошук оптимальних і ефективних методів підготовки дітей дошкільного віку до навчання читання – упродовж багатьох років не втрачає актуальності як серед теоретиків в галузі освіти, так і практикуючих учителів. Важливо, що польські вчителі мають право не тільки обирати методи навчання, але й

впливати на програму, яку реалізують на практиці – вибрати, змінити існуючі або створити авторську, в тому числі й у галузі навчання читанню, що дає їм можливість вносити зміни відповідно до нових освітніх потреб.

Висновки та перспективи подальших розвідок напреду. Отже, завданням передшкільної освіти в Польщі є правильно «підготувати дитину до початку читання». Цим поняттям польські дослідники позначають багатогранний процес, що передбачає сбалансований розвиток у дитини психомоторних навичок (функції зорового, слухового, кінестетичного та рухового аналізаторів, артикуляційного апарату та ручної спритності), пробудження і формування пізнавальних процесів (головним чином мислення, для яких матеріалом є концептуальний ресурс дитини), стимулювання емоційно-мотиваційної сфери, що обумовлює установки і ставлення дитини до навчання читання.

Визначальна роль відведена вчителю. Працюючи з дитиною, він не стільки спрямовує її розвиток, скільки бере участь у ньому; зосереджується не лише на інтелектуальних здібностях дітей та засвоєнні їх знань, а насамперед на виявленні та стимулюванні їх природних талантів та схильностей. Ці спостереження важливі для організації навчального процесу читання. Важливими факторами, які підтримують дитину на шляху до навчання читання, є знання вчителя, його стиль роботи, критичний та творчий підхід до навчального процесу. Вважаємо, що цей аспект заслуговує на подальше дослідження.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ададек І. Теорія і практика підготовки дітей до школи в умовах розвитку польського дошкільця (друга половина XIX віку – 1918 р.): Автореф. дис...д-ра пед. наук : 13.00.01/ Ададек І.; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2001. 52 с.
2. Валюшек Д. Формирование готовности детей к школьному обучению в Республике Польша: дис.д-ра пед.наук / Валюшек Д.; Институт общего среднего образования РАО. Москва, 1999. 276 с.
3. Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу : Закон України від 6 лип. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 46. С. 545.
4. Arciszewska E. Czytające przedszkolaki. Mit czy norma? / Arciszewska E. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak», 2002. S. 238.
5. Balejko A. Jak pokonać trudności w mówieniu, czytaniu i pisanu / Balejko A. –

Біалосток: Wydawnictwo Logopedyczne, 1999. S. 232–254.

6. Brzezińska A. Gotowość do czytania i pisania i jej rozwój w wieku przedszkolnym, W: A. Brzezińska (red.), Czytanie i pisanie-nowy język dziecka / Brzezińska A. Warszawa: WSiP, 1987. 207 p.

7. Dmochowska M. Zanim dziecko zacznie pisać / Dmochowska M. Warszawa, 1976. 263 p.

8. Jakubowicz A. Czytanie w początkowych latach edukacji / Jakubowicz A., Lenartowska K., Plenkiwicz M. – Bydgoszcz, Wydawnictwo «Arcanus», 1999. S. 12–14.

REFERENCES

1. Adamek, I. (2001). *Teoriya i praktyka pidhotovky ditey do shkoly v umovakh rozvytku pol's'koho doshkilliya (druha polovyna XIX viku – 1918 r.)* [The Theory and Practise of School Preparation of Children in the Conditions of the Development of the Polish Preschool (second half of 19 c. 1918)]. Kyiv.

2. Valoshek, D. (1999). *Formirovaniye gotovnosti detey k shkol'nomu obucheniyu v Respublike Pol'sha.* [The children's readiness formation for school education in the Republic of Poland]. Moskva.

3. *Pro vnesennya zmin do zakonodavchykh aktiv z pytan' zahal'noyi seredn'oyi ta doshkil'noyi osvity shchodo orhanizatsiyi navchal'no-vykhovnoho protsesu: Zakon Ukrainy vid 6 lyp. 2010 r.* (2010). [On Amendments to the Legislative Acts on General Secondary and Pre-school Education Regarding Organization of the Educational Process: Law of Ukraine of July 6, 2010].

4. Arciszewska, E. (2002). *Chytannya doshkil'nyat. Mif chy standart.* [Reading preschoolers. What is the norm?]. Warszawa.

5. Balejko, A. (1999). *Yak podolaty trudnoshchi v movlenni, chytanni ta pys'.* [How to overcome difficulties in speaking, reading and writing]. Białystok.

6. Brzezińska, A. (1987). *Hotovnist' do chytannya ta pys'ma ta yoho rozvytok u doshkil'nomu vitsi.* [Readiness to read and write and its development in preschool age]. Warszawa.

7. Dmochowska, M. (1976). *Do toho, yak dytynna pochne pysaty.* [Before the child starts writing]. Warszawa.

8. Jakubowicz, A., Lenartowska, K. & Plenkiwicz, M. (1999). *Chytannya v pershi roky navchannya.* [Reading in the early years of education]. Bydgoszcz.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МИКИТЕЙЧУК Христина Іванівна – асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Наукові інтереси: підготовка до школи, передшкільна освіта в Польщі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

МЫКУТЕЙЧУК Khrystyna Ivanivna – Assistant Professor of Pedagogy and Psychology of Preschool Education Department Yuriy Fedkovych National University.

Circle of scientific interests: school preparation, pre-school education.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2020 р.

УДК: 378:37.011.3 - 051:78.087.68:781.

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-193-197

ТКАЧЕНКО Марина Юрївна –

старший викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4829-7219>
e-mail: pednauk@gmail.com

РАДЮШІНА Світлана Олександрівна –

старший викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-7299-3769>
e-mail: tkachenko.marina52@i.ua

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В ПРОЦЕСІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Значні трансформації, що відбуваються в економіці, суспільних відносинах, культурі та інших сферах життєдіяльності людства обумовлюють кардинальні зміни в суспільній свідомості, формують нові світоглядні позиції. Відповідно означеним обставинам

здійснюється реформування системи освітньої підготовки фахівців. Стратегічні й тактичні напрямки реформування освіти розробляються з урахуванням векторів впливу глобалізації, що відбивається на змісті, методах і формах навчання, передбачає впровадження нових наукових підходів та вносить корективи в розуміння